

020730-1

Jestliže je mnoho „pravd“ ve smyslu pravdivých soudů, výroků, pojetí, teorií apod., ale jenom jedna Pravda jako to, co všechny tyto pravdivé soudy, výroky atd. umožňuje a zakládá, znamená to, že Pravda sama není žádný takový jednotlivý soud, výrok, žádné jednotlivé pojetí ani jednotlivá teorie, ale něco, co všem jednotlivým „pravdám“ je společné. Ale společné jim to nemusí být a není tak, že by to bylo jejich vlastností, jejich složkou nebo součástí, ale jinak. Jak jim to může být společné, aniž by to bylo jejich vlastností nebo složkou? Vrcholný přesokratovský myslitel, Hérakleitos z Efesu, už velmi dávno věděl, že základní rozdíl mezi lidmi, kteří spí a sní, a lidmi, kteří jsou bdělí, spočívá v tom, že bdělí „mají jeden společný svět, avšak spící se obracejí každý do svého vlastního“ (zl. B 89 z Plutarcha). Co znamená „mít jeden společný svět“? Jistě nikoli to, že tento společný svět je součástí přístupu bdícího člověka ke světu, ke skutečnosti; přístup má každý i bdící člověk svůj, stejně jako má svůj pohled, svou perspektivu. Ale těm různým individuálním pohledům je něco společné, totiž to, k čemu se vztahují, na co se dívají, nač myslí a čím se ve svém individuálním myšlení zabývají. Tady nejde nutně o předpoklad tzv. „objektivní reality“, neboť stejně se to má i s takovými pozoruhodnými „skutečnostmi“, jako jsou třeba čísla nebo geometrické útvary apod. Také o nich platí, že nejsou součástí našeho přemýšlení: není jeden (pravoúhlý) trojúhelník Thaletův a jiný zase Pythagorův (a jiný náš), a to i když se shodneme na tom, že v tomto vesmíru žádné „reálné“ trojúhelníky neexistují, nýbrž jen jejich „reálné“ napodobeniny. Když tentýž Hérakleitos říká, že „společné je všem myšlení“ (zl. B 113 ze Stobaia), nemá na mysli, že všichni lidé myslí stejně, ale že je jim společné to, nač myslí, tedy to myšlené – nebo spíše, že jim to může být společné, pokud na to také myslí. (Je totiž vždycky možné, že myslí na něco jiného.) A ani to zřejmě není přesný smysl Hérakleitova výroku; teď to necháme stranou, ale je to významná záležitost, k níž se budeme stejně muset vrátit později. Je to možno – a asi záhodno – vyložit tak, že v každém individuálním myšlení je něco, co je činí platným a pravdivým, aniž by to bylo jeho vlastností, ale aniž by to bylo možno odvozovat ze jsoucích, daných skutečností. Staří Řekové za něco takového, co naše platné myšlení vůbec umožňuje a co je jeho „normou“, považovali LOGOS (který byl ovšem i garantem světového řádu, a tím i řádu myšlení).

(Písek, 020730-1.)